

Дослідження обізнаності населення з проблемою “соціального сирітства”

Мета даної статті – проаналізувати обізнаність та відношення різних верств населення до явища соціального сирітства, причини його виникнення, роботу міжвідомчих органів з сім'ями в суспільно – небезпечному становищі, подальшу долю соціальних сиріт та наслідки поширення цього явища.

Ключові слова: соціальне сирітство, діти вулиці, підлітки, криза, соціально – психологічне неблагополуччя, девіантність

Цель данной статьи проанализировать осведомленность и отношение различных слоев населения к явлению социального сиротства, причины его возникновения, работу межведомственных органов с семьями в общественно – опасном положении, дальнейшую судьбу социальных сирот и последствия распространения этого явления.

Ключевые слова: социальное сиротство, дети улицы, подростки, кризис, социально – психологическое неблагополучие, девиантность.

Проблема. В 1991 році Україною була ратифікована Конвенція ООН про права дитини, в якій знайшла своє відображення правова регламентація заходів щодо захисту прав дітей. Уперше в міжнародному акті були сформульовані основні уявлення сучасного людства про місце дитини в суспільстві. Основним принципом ратифікованої Конвенції є те, що дитина в силу її фізичної і розумової незрілості потребує спеціального захисту. Згідно зі ст.4 Конвенції ООН про права дитини держава зобов'язана вжити усіх необхідних правових та інших заходів щодо забезпечення цих прав. 20 – 30 років тому поняття “соціальне сирітство”, не існувало взагалі. З середини 90 – х рр. у нашій країні постала серйозна проблема: на вулиці опинились тисячі дітей, які жили в підвалах, каналізаційних люках. Так, в Україні відкрито почало звучати поняття “діти вулиці”. Соціальна захищеність дитинства є одним із показників суспільства, адже діти – це верства населення, які не в змозі захищати власні права та інтереси. Сучасне соціальне сирітство (зокрема, сирітство при живих батьках) є однією з болючіших проблем сьогодення. Більшість дітей, виходячи на вулицю через асоціальний спосіб життя батьків, примушення до жебрацтва, різноманітні форми насильства, скоєнні в сім'ї, низький рівень життя беруть участь у протизаконних діях. Криза внутрі-

сімейних відносин призводить до відсутності навичок, необхідних для виконання базових соціальних ролей: партнерських та батьківських. Рольова некомпетентність батьків призводить до відчуження в відношеннях з дитиною, хаотичної моделі виховання, при якій дитина втрачає здатність соціальної орієнтації (зокрема, моральної).

На жаль, превентивна робота соціальних служб з неблагополучними сім'ями, де батьки зловживають спиртними напоями, вживають наркотичні речовини, або взагалі покинули своїх дітей, не дає бажаного результату, тому для соціального захисту дитини служби у справах дітей вимушені вживати крайню міру – ініціювати відібрання дітей із сімейного оточення та надавати позови до суду для позбавлення батьків батьківських прав [1].

Мета дослідження. Важливість даного дослідження пов'язана із розповсюдженням явища “соціального сирітства” серед дітей та молоді

Матеріали базуються на результатах соціологічного дослідження, проведеного в лютому – березні 2012 року. Опитування проведене в 3 навчальних закладах міста Кам'янець – Подільського: Дошкільному навчальному закладі № 20, Навчально – виховному комплексі № 8, Кам'янець – Подільському медичному училищі.

В якості досліджуваних виступили 250 чоловік віком від 15 до 55 років, яких ми опитували в індивідуальному та груповому порядках. Середній вік опитуваних складає 35 років. Кожен з досліджуваних отримав лист – опитувальник із питаннями та декількома варіантами відповідей. Процедура індивідуального опитування тривала 20 хвилин, групового – 30 – 35 хвилин. Обробка результатів займала від 40 хвилин до 1 години.

Термін “суспільне сирітство” на державному рівні був використаний у Національній програмі “Діти України”, затвердженій Президентом України 18 січня 1996 році [9]. Ні для кого не таємниця, що розповсюдження соціального сирітства є характерною рисою суспільства, яке перенесло значні катаклізми (війни, революції тощо), коли на вулицях міста з'являлось багато бездоглядних дітей [4]. При вивченні даної проблеми виявилось, що не всі діти цієї категорії є сиротами в прямому сенсі цього слова. Марними залишаються спроби держави та громадськості подолати соціальне сирітство.

Питанням соціального сирітства присвячено дослідження багато вітчизняних психологів: Л. С. Волинець, Н. М. Комарової, О. Г. Антонової – Турченко, І. Б. Іванової, І. В. Пеші, С.В. Коно-

ненко, А.Г.Зінченко, Т. В. Красножон, І. А. Галатир та зарубіжних вчених: С. Бадори, А. П. Майорова, Е. Б. Бреєва, І. Б. Назарової, І.Ф. Демєнтьєва, J.Bowlby, K.Cairns, J.Rowe, M.Rutter.

Термін “соціальне сирітство” не має сталого значення в праві, що призводить до суттєвих розбіжностей трактування розповсюдження цього явища. Наприклад, Сільвія Бадора [4], вважає що “Це діти, яким не вистачає близького емоційного зв’язку з батьками, у взаємних стосунках переважає холод, байдужість, а іноді ворожість”. В свою чергу А. Г.Зінченко зазначає: “Головна ознака соціального сирітства – це факт перебування на вулиці більшу частину доби та відсутності у неї сукупності сприятливих умов для фізичного, духовного та інтелектуального розвитку [2]. Соціальне сирітство розглядають з декількох позицій:

- як соціальне, тимчасове явище, при ліквідації причин якого зникне і проблема;
- як психологічний феномен самосприймання, самовідчуття та самоусвідомлення дитиною себе одинокою, що не є об’єктивним фактором для визначення поняття;
- як педагогічну проблему. Відсутності умов для виховання занедбаності дитини в сучасному суспільстві [6].

Розробка подальших програм соціальної політики стосовно захисту дітей соціальних сиріт, потребує ґрунтовного вивчення та узагальнення причин, які його провокують. Одним із питань, що були розглянуті в ході опитування, було визначення рівня інформованості про дану категорію дітей.

Таблиця 1

Розподіл показників експериментальної групи досліджуваних по відношенню до визначення терміна “соціальне сирітство”

Категорії опитаних	Запропоновані варіанти відповідей			Студентська молодь							
	Пед. колектив ДНЗ	Учні школи №8	Пед. колектив школи	Лікувальна справа		Лабораторна діагностика		Акушерська справа			
Діти в віці до 18 років, в яких померли обидва чи один з батьків	6	13	5	11	13	24	10	7	13	5	42,8
											107

Діти, в яких є біологічні батьки, але які в силу певних причин не займаються їх вихованням, не піклуються про них	17	9	7	13	17	3	15	20	13	17	44,4
											111
Діти, які не відвідують навчальні заклади та не спілкуються з іншими дітьми	-	3	4	4	-	4	4	9	2	2	12,8
											32
Не надали відповіді	-	-	-	1	-	1	2	-	-		1,77
											4
Об'єднали два значення	-	1	-	1	1	2	2	6	1	1	6
											15

На думку опитаних, більша частина (44,4 %), соціальними сиротами вважає дітей, в яких є біологічні батьки, але які в силу певних причин не займаються їх вихованням, не піклуються про них; 42,8 % – дітей, в віці до 18 років, в яких померли обидва чи один з батьків; 12,8% – дітей, які не відвідують навчальні заклади та не спілкуються з іншими дітьми, 6% – висловили думку про об'єднання двох значень. Не надали відповіді 1,77% опитуваних.

Отже, маємо констатувати, що більшість громадян вважають, що соціальними сиротами є *діти, в яких є біологічні батьки, але які в силу певних причин не займаються їх вихованням, не піклуються про них*.

Відповіді на питання: “Чи турбує Вас доля дітей соціальних сиріт?” представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Розподіл показників експериментальної групи досліджуваних по відношенню до долі дітей – соціальних сиріт

Запропоновані варіанти відповідей	Пед. колектив ДНЗ	Учні школи №8	Пед. колектив школи	Студентська молодь							Середній показник
				Лікувальна справа			Лабораторна діагностика		Акушерська справа		
Категорії опитаних											
Так, турбує, але не дуже	14	20	8	19	22	15	8	15	14	16	151
Ні, це не мої проблеми	-	1	5	-	-	-	-	-	4	1	11
Важко відповісти однозначно	2	3	1	9	6	15	20	13	8	5	72
Не надали відповіді	1	-	2	-	-	-	1	-	-	1	5

Переважає більшість громадян стурбована проблемою соціального сирітства – 60,4%, трохи менший відсоток (28,8%) – не

змогли відповісти однозначно; поряд із співчутливим ставленням до даної проблеми, є пасивне ставлення – 4, 4%; не змогли дати відповіді на питання – 2%.

В роботі із соціальними сиротами акцент повинен ставитися на відновлення родинних зв'язків і усвідомленість їх важливості. Якщо відновити зв'язок із сім'єю неможливо робота повинна провадитися з орієнтацією на те, що у цього підлітка колись буде власна родина і діти, тому зусилля спрямовуються на профілактику створення або виправлення в свідомості дитини спотвореної моделі родинних відносин.

Створення цілісної системи ознак соціального сирітства стало можливим завдяки результатам роботи російських та українських дослідників, які вивчали різні сторони, що характеризують становище дітей у суспільстві. Це праці Г.Осадчої, Є.Проніної, А.Фатхелісламової (причини дитячої зайнятості та дитячого жебрацтва), С.Стівенсона (специфіка життя вуличних дітей в умовах тіньових міських громад), Є.Волянської (соціальні детермінанти підліткової агресії), Л.Аза (виховні питання), Л.Пірог (соціальний захист підлітків) та ін. Вивченню питань малої кількості дітей у родині внаслідок економічного неблагополуччя присвячені дослідження С.Бандури, Д.Богині, В.Онікієнко, Г.Старостенко, В.Стешенко, О.Рудницького, Ю.Дехтяренко, Н.Гринчука та ін. Рівень психічної тривожності у дітей, які проживають у неблагополучних родин, а також у родин, де в зв'язку із заклопотаністю батьків роботою та власною кар'єрою вихованню дітей відводиться мінімум уваги, досліджували психологи й педагоги: С.Воскобойникова, М.Буянов, Г.Міньковський, М.Алексєєва, З.Зайцева, В.Оржеховська, Й. Лангмейєр, З. Матейчек.

Ряд факторів був поділений згідно “ієрархії”, описаної Павлик Н. П. [5]. До чинників першого порядку (тобто першоосновних, що зумовлюють інші) відносимо світові та державні тенденції соціальної та економічної політики; другого – характеризують детерміновану попередніми умовами можливість різних інститутів суспільства забезпечити повноцінну життєдіяльність громадян, демографічну ситуацію в країні і стан охорони здоров'я; третього – мезофактори сімейної та шкільної соціалізації. Запропонований розподіл є умовним, проте дає змогу більш чітко окреслити напрями профілактичної роботи щодо попередження даного явища. Перейдемо до аналізу результатів за ієрархіями.

Як зазначено на рис. 1, 21,2 % респондентів причиною соціального сирітства визначають економічну ситуацію, що

склалася в державі; 26 % – неспроможність держави зрозуміти проблеми сім'ї.

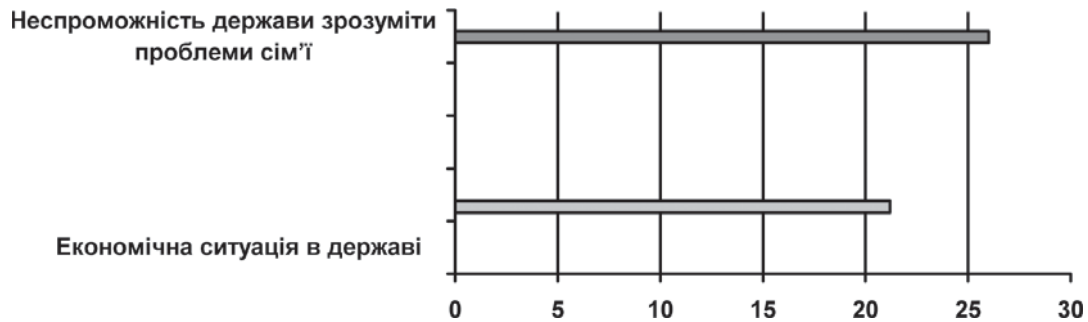

Рис. 1. Чинники першого порядку причин поширення соціального сирітства в Україні, % (респондент міг назвати усі варіанти відповідей)

Упродовж останніх років реалізується низка державних програм, спрямованих на посилення прав дитини, зокрема таких, як Державна програма відпочинку та оздоровлення дітей на період до 2008 року (від 16 січня 2003 р. №33), Програма розвитку позашкільних навчальних закладів на 2002–2008 роки (від 28 березня 2002 р. №378), Державна програма подолання дитячої безпритульності і бездоглядності на 2006–2010 роки (від 11 травня 2006 р. №623), Державна програма підтримки сім'ї на період до 2010 року (від 19 лютого 2007 р. №244), Державна програма боротьби з торгівлею людьми до 2010 року (від 7 березня 2007 р. №410), Державна цільова соціальна програма реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (від 17 жовтня 2007 р. №1242).

Проблема виховання і захисту прав дітей завжди залишається актуальною для кожної держави. У свою чергу, самі діти є безцінним скарбом кожного народу. Тому дуже важливою є як система державних органів, які опікуються захистом прав дітей, так і залучення самих дітей до розв'язання дитячих проблем. Унікальний досвід України щодо залучення дітей та молоді до захисту прав дитини набув міжнародного визнання, зокрема це відзначалося на Конференції європейських омбудсманів, що проходила в Афінах у 2006 р.

Результати, зазначені на мал. 2, свідчать про те, що найпоширенішою причиною розвитку соціального сирітства на загальнодержавному рівні є підвищення смертності батьків – 54,4 %, збільшення числа розлучень та зростання кількості неповних сімей – 36,4 % – наступна; незацікавленість міжвідомчих органів добиватися виконання законів щодо захисту соціальних сиріт – 27,2% .

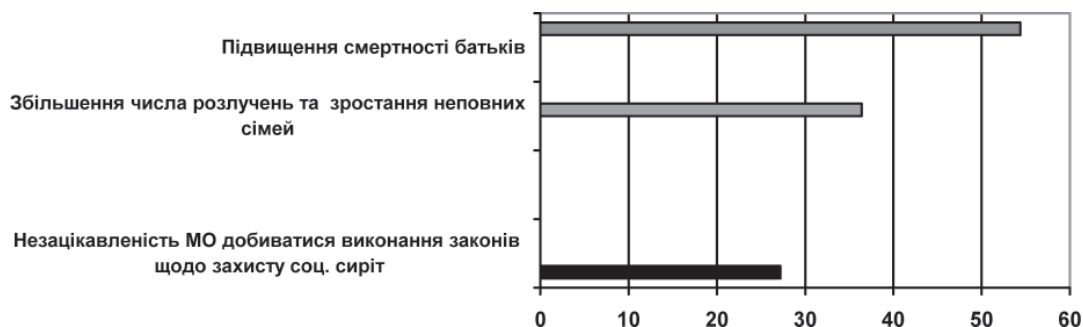

Рис 2. Чинники другого порядку причин поширення соціального сирітства в Україні, % (респондент міг назвати усі варіанти відповідей)

Подолання демографічної кризи і досягнення сталого демографічного розвитку, нормалізація відтворення населенням є складним і тривалим процесом. При цьому зміст від реального переходу з демографічної кризи полягає не стільки в подоланні депопуляції, скільки у підвищенні якості населення, збереженні та відтворенні його життєвого та трудового потенціалу. Метою державної стратегії демографічного розвитку України є поліпшення якісних характеристик населення та гармонізація відтворення людності України [8].

Результати, представлені на рис. 3, свідчать, що алкоголізм/наркоманія батьків є чи не найзначнішою проблемою – 86,4%; конфлікти в дитячо – батьківських відносинах – 37,4%; зниження моральності в сім'ях – 34,8%; відсутність житла в батьків – 31,2% та педагогічна неспроможність – 7,2%.

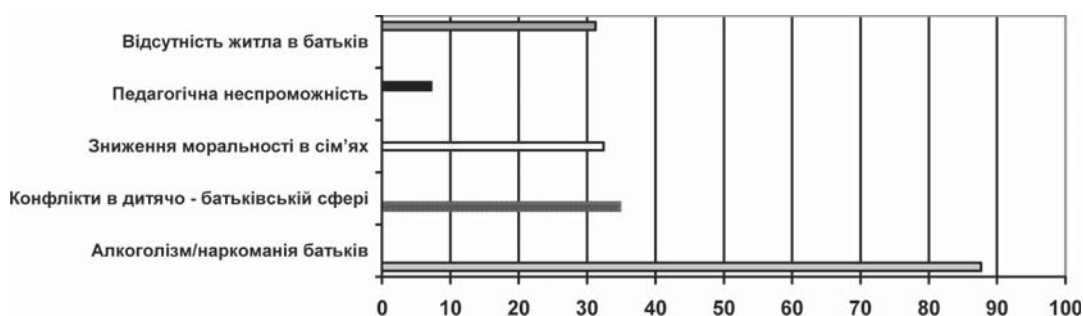

Рис. 3 Чинники третього порядку причин поширення соціального сирітства в Україні, % (респондент міг назвати всі варіанти відповідей)

Менталітет кожного народу суттєво впливає на зміст соціальної допомоги. С. М. Соловійов підкреслював, що, на відміну від германців та литовців, які позбавлялися від слабких та покалічених сородичів, слов'яни завжди були милостиві до старих та дітей

[5]. Тому першочерговим завданням щодо подолання проблем соціального сирітства є зміна не тільки державної, але й сімейної політики в цілому. Основою профілактики має стати безпосередня робота з сім'ями, в яких батьки, належним чином не виконують своїх основних обов'язків, для попередження “виходу” дітей з сім'ї.

Як бачимо, духовна депресія сім'ї призводить до виникнення найгостріших конфліктів в дитячо – батьківській сфері. Але сім'я, що опинилася на межі крайньої бідності та фактичного розпаду, сама не звернеться по соціально-психологічну допомогу і залишається сам на сам зі своїми проблемами. Особливо гостра ситуація складається у більшості неповних сімей. Саме в таких сім'ях найчастіше виникають проблеми “кинутих” дітей, соціального сирітства, їх злочинного продажу та проституції (зокрема, підліткової).

Цікавими є результати, отримані під час опитування про подальшу долю дітей – соціальних сиріт, які представлені на рис. 4.

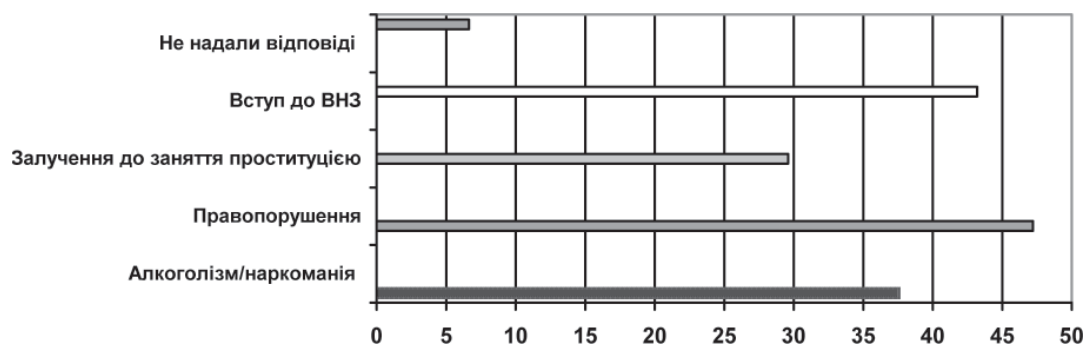

Рис. 4. Розподіл відповідей на запитання: “ Якою Ви уявляєте долю дітей-сиріт в майбутньому”, % (респондент міг надати всі варіанти відповідей”

47,2 % опитуваних вважають, що ця категорія дітей схильна до здійснення правопорушень; 43,2 % – що в подальшому в дітей є шанс вступу до ВНЗ; 29,6 % – діти можуть бути втягнені до заняття проституцією; 38,8% – зазначили алкоголізм/наркоманію і 7% – утримались від відповіді.

Отже, на думку респондентів, більшість дітей, які набули статус “соціальних сиріт” (бродяжать, жебракують, покинуті батьками, або самі покинули сім'ю, в якій не створено нормальних умов для життя та повноцінного розвитку), як правило, вживають алкогольні напої, наркотичні й токсичні речовини та часто стають жертвами сексуальних злочинів, залучаються дорослими до протиправної діяльності, чинять злочини та правопорушення.

Питання розповсюдження дитячої проституції та порнографії сьогодні знаходиться в центрі уваги міжнародної спільноти. У

факультативному протоколі до засідання комітету ООН з питань прав дитини нашої країни були зроблені зауваження саме з цих питань.

Велика кількість природних (зростання смертності внаслідок погіршення екологічної ситуації, поширення невиліковних хвороб, погіршення якості життя тощо), соціальних (збільшення кількості розлучень, поширення алкоголізму та наркоманії та ін.) і культурних (знецінення сім'ї, взаємне відчуження школи, сім'ї та громадськості і т.д.) чинників зумовлюють поширення явища соціального сирітства – коли діти юридично або фактично опиняються поза просоціальним виховним впливом небайдужих, близьких дорослих [6].

Причин соціального сирітства досить багато, і основною серед них є нездоровий психологічний, економічний чи соціальний клімат у сім'ях цих дітей. До бродяжництва їх іноді штовхає і безвідповідальне батьківство чи власні примхи. Безпритульні й бездоглядні “діти вулиці” найчастіше поповнюють контингент неповнолітніх правопорушників.

У будь-якому разі, якщо дитина втікає з дому, то сім'ї необхідно надати соціальний супровід та психологічну підтримку. Але система соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, на яку покладено функції соціального супроводу, працює недостатньо ефективно. Не завжди в цьому питанні допомагають і правоохоронні органи.

Наступним питанням, яке було запропоноване в опитувальнику стало: “Оцініть за 10-ти бальною шкалою, ступінь розвитку на даному етапі міжвідомчої взаємодії, при роботі з сім'ями в суспільно-небезпечному становищі: Комісії у справах неповнолітніх; Органів управління соціального захисту населення; Органів управління освітою; Органів опіки та піклування; Органів у справах молоді; Органів управління охороною здоров'я; Органів служби зайнятості; Органів внутрішніх справ”. На жаль, лише 25% учнів 9 класу змогли оцінити роботу міжвідомчих органів. Був визначений середній показник, результати даного опитування представлені в таблиці 3.

Державна політика щодо соціально-правового захисту дітей спрямована на формування науково-теоретичних та методичних підходів до забезпечення повноцінного розвитку, захисту прав та інтересів підростаючого покоління, вдосконалення нормативно-правової бази, поліпшення матеріально-технічного становища суб'єктів соціально-педагогічної діяльності.

Держава змушена брати на себе піклування про дітей, які залишилися без опіки. Головною проблемою в таких випадках є соціалізація дітей, оскільки як поза сім'єю, так і в прийомній сім'ї,

відсутній генетичний зв'язок між дітьми й батьками, тому змістом діяльності державних працівників є захист прав дітей і контроль за умовами їхнього утримання, соціальна адаптація.

Таблиця 3

Відношення респондентів до роботи міжвідомчих органів, щодо подолання соціального сирітства (середній показник, %)

Запропоновані варіанти відповідей	Категорії опитаних	Пед. колектив ДНЗ	Учні школи №8	Пед. колектив школи	Студентська молодь						Середній показник	
					Лікувальна справа			Лабораторна діагностика		Акушерська справа		
Комісія у справах неповнолітніх		5,8	5,3	5,6	6,6	6,1	6,9	7	6,5	4,3	3,1	6,3
Органи управління соціального захисту населення		5,7	7,6	6,3	5,7	6,2	6,2	6	5,6	4	2,9	5,5
Органи управління освітою		5	5,6	4,2	5,9	6,4	6,3	6,5	6,1	3,8	3	5,2
Органи опіки та піклування		5,1	7,6	3,3	5,6	6,3	5,9	6,5	5,1	3,9	2,9	5,2
Органи у справах молоді		5,2	4,8	5,2	5,2	6,6	6,3	7	6,5	4,2	2,3	5,3
Органи управління охороною здоров'я		6,2	7,6	4,8	6,6	7,1	6,6	7	6,9	4,8	2,7	6
Органи служби зайнятості		5,1	7,6	3,9	7,3	6,8	6,6	7,1	7,5	4,6	2,8	5,9
Органи внутрішніх справ		5,2	4,3	3,9	6,5	6,7	6,7	6,9	6,3	5,9	3,3	5,9

Інноваційна робота в області соціального сирітства слабо розвинена, на відміну від інших сфер, що турбуються про дитинство, не носить масового характеру. Але це не означає, що вона не розвинена взагалі. На даний час створені одиничні служби, програми, моделі, а саме [10]:

- кризова служба для дітей та підлітків є центральною в профілактичній роботі;
- створення молодіжної міліції, до функцій якої входить робота з проблемними дітьми та сім'ями;
- соціально – реабілітаційний готель – це установа, де діти та підлітки, що перебувають у кризовій ситуації, можуть проживати поза будинком упродовж декількох тижнів і отримувати педагогічну, психологічну і медико – оздоровчу допомогу;
- професійна “тимчасова” сім'я служить для екстреного прийому дитини на перші два – три дні, поки для неї не

підберуть іншу тимчасову сім'ю, де вона і перебуватиме для отримання свого статусу або до повернення в рідну сім'ю.

З 8,96 млн дітей в Україні біля 65 тисяч живуть у державних дитячих інтернатних закладах. Це означає, що одна з кожних 140 дітей не має справжнього дому, батьківської опіки та люблячої родини. Приблизно 140 тисяч дітей мають вади розвитку і їхнє життя може бути вкрай важким. Країна не має ані фізичної інфраструктури для того, щоб надавати дітям з особливими потребами реальний інклюзивний розвиток, ані юридичних механізмів для забезпечення такого розвитку.

Висновки. В минулому році в Україні виявлено понад 16 тис. неблагополучних сімей, складено 19 тис. адмінпротоколів. Загалом на обліку в службах у справах неповнолітніх перебуває понад 154 тис. дітей, які виховуються в близько 86 тис. неблагополучних сім'ях [10].

Сьогодні у середовищі неповнолітніх усе частіше спостерігаються такі ознаки деморалізації: пияцтво, наркоманія, токсикоманія, бездоглядність, бродяжництво, жебрацтво, проституція, ріст різних неформальних груп, які перетворюються в асоціально-кримінальні співтовариства.

Особливої значущості набуває проблема організації життєдіяльності дитини в період вилучення її з кризової ситуації (вулиці, асоціальної сім'ї) та визначення державних форм влаштування з огляду на стрімкі зміни всіх сфер життя суспільства, що супроводжується швидким розвитком науково-технічної галузі, екологічними і техногенними кризами, стійкою стратифікацією населення та нестабільністю його соціального захисту. Відповідно зростає значущість людського капіталу, необхідність діяльності професіоналів, здатних плідно оперувати великими обсягами інформації, генерувати нові ідеї та творчо втілювати їх у життя, керувати та співпрацювати з іншими, гармонізувати власну життєдіяльність.

На жаль, на рівні педагогічної системи розвитку особистісного потенціалу дитини – соціальної сироти пояснення методологічного підходу до її особистісного саморозвитку не спостерігається. В усі часи подолання кризових ситуацій зв'язувалося з реалізацією творчого потенціалу культури, зі зростанням подальшого розвитку кращих традицій.

Опитування громадян дозволяє зробити висновки про недостатню обізнаність громади по даному питанню, скептичне відношення до рівня роботи міжвідомчих органів та зневіру в можливості майбутнього соціальних сиріт. Однак, спостерігається

позитивна динаміка по відношенню до даної проблеми, що дозволяє запропонувати розробку програм з покращення обізнаності населення.

Позиція суспільства полягає у самовиправданні, тобто проблема визнається, вона задекларована у державних документах, проте реальна конструктивна робота для вирішення проблеми, не проводиться, оскільки вплив факторів, які спричиняють проблему, вважаються “непереможними”.

За результатами дослідження було створено систему методичних та інформаційних матеріалів для покращення обізнаності громадськості про даний феномен українського суспільства.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Зокрема, на глибше вивчення чекають питання, пов’язані з профілактикою даного явища. Окрім того, залишається відкритим питання, чи є соціальне сирітство окремим феноменом, яке потрібно вивчати як самостійне питання, чи це один з проявів форм девіантної поведінки (наростання девіації у вирішальній мірі залежить від збільшення кількості бездоглядних дітей). Пошук відповідей на них виступить предметом уваги подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, № 2342-15. Редакція від 13.10.2010.
2. Зінченко А. Г. Досвід подолання дитячої безпритульності в Україні у 20-х роках /А. Г.Зінченко. – К.: ТОВ “Міжнар. фін. агенція”, 1998. – 35 с.
3. С. Бадора. Теорія і практика опікунства в Польщі /С.Бадора. – Івано-Франківськ : [б.в.], 2000. – 252 с.
4. Кузьмин К. В. История социальной работы за рубежом и в России (с древности до начала XX века) /К.В.Кузьмин, Б.А.Сутырин. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2002. – 408 с.
5. Павлик Н.П. Виховна діяльність у притулку для неповнолітніх: монографія /Н.П.Павлик. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франко, 2008.
6. Павлик Н.П. (2005) Соціальне сирітство очами дитини. Проблеми соціалізації особистості у теорії та практиці сучасної науки: Матеріали конференції / Н.П.Павлик; за заг. ред. доц. С. М. Коляденко. – С. 77-80.
7. Пеша І.В. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування /І.В.Пеша. – К., 2000.

8. Постанова КМУ 24 червня 2006 р. N 879 “Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року”
9. Про Національну програму “Діти України” Президент України; Указ від 18.01.1996 № 63/96
10. Соціальне сирітство в Україні: експертна оцінка та аналіз існуючої в Україні системи утримання та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування/ Л. С. Волинець, Н.М. Комарова, О. Г. Антонова – Турченко та ін.. – К. : [Б. в.], 2008 – 120 с.

The aim of this article is to analyse an awareness and relations of different layers of society about the phenomenon of social orphahood, reasons of it origin different organizations, work with families in publicly dangerous position, further fate of social orphans and results of this phenomenon.

Keywords: social orphans, street children, adolescents, crisis, social – psychological distress, deviant.

Отримано: 2.02.2012 р.

УДК 159.9

Л.В.Романюк

Психологічний вимір становлення цінностей особистості в університетському просторі: методологічний аспект

У дослідженні повідомляється про оцінку опитувальника ціннісних портретів (PVQ, 40 пунктів) як інструменту вивчення цінностей за теорією 10 основних цінностей, на якій він ґрунтується (Шварц, 1992). Була досліджена інваріантність виміру цього інструменту для вивчення цінностей у кросс культурному ракурсі. На першому етапі підтверджуючий факторний аналіз СФА виявив вісім ціннісних типів з десяти, де об'єдналося чотири типи цінностей з структури Ш.Шварца, зокрема конформність з традиціями і гедонізм із стимуляцією. Виявилось, що за допомогою програмного забезпечення Mplus 6,11 на основі двофакторної моделі цінностей не вдалося встановити виміру інваріантності, але альфа Кронбаха показала, що внутрішня узгодженість двох факторів є задовільною. Надійність фактора 1 у польській й